

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง. เล่ม ๒๗. พระสุตตันตปิฎก

ขุททกนิกาย ชาคก ภาค ๑. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "พระบรมราชาธิบายเรื่องนิบาตชาคก."

นิบาตชาคก เล่ม ๑. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๖๒.

เจริญ อินทรเกษตร. "ชาคก." สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๑๐ (๒๕๑๒ -

๒๕๑๓) : ๖๑๓๘ - ๖๑๔๘.

คำทรงราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. "ความอธิบายเรื่องชาคก." นิบาตชาคก

เล่ม ๑. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๖๒.

เทศาศิสร, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ประชุมโคลงโลกนิติ. พระนคร :

สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๑.

ฐานิสร์ ชاکรัตพงศ์. "ความรู้เรื่องชาคก." อักษรสาร (กันยายน ๒๕๑๕) : ๓๐ - ๓๘.

ประยุทธ์ หลงสมบุญ, ร.อ. พจนานุกรมบาลี - ไทย. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา

ลาดพร้าว, ๒๕๑๘.

แปลก สนธิรักษ์. พจนานุกรมบาลี - ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑. พระนคร : โรงพิมพ์

ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๖.

ผะอบ โปษะกฤษณะ และคณะ. เพลงกล่อมเด็กและเพลงประกอบการเล่นของเด็ก

ภาคกลาง ๑๖ จังหวัด งานวิจัยของคณะอาจารย์วิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. พระนคร :
โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๑.

ศิลปากร, กรม. บทกลอนกล่อมเด็ก บทเพลงเด็กและบทเด็กเล่น. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนต, ๒๕๑๖.

— มหาเวสสันดรชาดก. พระนคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๑๘.

ภาษาบาลี พิมพ์ด้วยอักษรไทย

มหามกุฏราชวิทยาลัย. ชาตกัฏฐกถา ภาค ๑. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุลผล,
๒๕๖๗.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุลผล, ๒๕๖๗.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุลผล, ๒๕๖๕.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๕.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุลผล, ๒๕๖๕.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุลผล, ๒๕๖๖.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๗. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุลผล, ๒๕๖๕.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๘. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พาณิชย์กุลผล, ๒๕๖๕.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๙. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๕.

— ชาตกัฏฐกถา ภาค ๑๐. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไท, ๒๕๖๕.

— สุขามรณสูตร เตปิฎกั เล่ม ๒๗. สุตตนปิฎก ขุททกนิกายสุต ชาตกั ปฐม
ภาโค. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

ภาษาบาลี พิมพ์ด้วยอักษรเทวนาครี

Bhikkhu J. Kashyap, ed. "The Jataka (Part 1)," Khuddakanikaya
Vol.3 Part 1. Bihar Government : Pali Publication
Board, 1959.

ภาษาอังกฤษ

Besnick, Ethel. Jataka Tales. London : 1959.

Cowell, E.B. Jataka Stories. 6 Vols. London : Published for
the Pali Text Society by Luzac & Company Ltd, 1957.

Dauids, T.W. Rhys. Buddhist India. 8th ed. India : Susil
Gupta Ltd, 1959.

Dauids, T.W. Rhys, and Stede, William. The Pali Text Society's
Pali - English Dictionary. London : Luzac and Company,
1966.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบรมราชาธิบาย เรื่องนิบาตชาตก
พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชนิพนธ์

หนังสือชาตกปกรณ์นี้ เป็นคัมภีร์ชนิดหนึ่ง ซึ่งใคร่ยกทรงขึ้นไว้เพื่อประโยชน์
บางประการ แต่ไม่มีใครจะได้รับความวิจารณ์ของเราทั้งหลายโดยด่วนดี ว่าโดยท่าน
ผู้ที่ศึกษาในพระคัมภีร์พุทธศาสนาหรือผู้ที่ฝึกฝายในการศาสนาพอใจพึ่งเทศเป็นต้น มักจะ
มีเป็นสามจำพวก พวกหนึ่งที่ชอบฟังนิทาน ก็ใส่ใจแต่เรื่องนิทานนั้น พังเพลิกเพลินไป
ไม่มีใครใส่ใจในธรรมหรือสุภาษิต ซึ่งมีอยู่ในนิทานชาตกนั้น อีกพวกหนึ่งซึ่งเป็นผู้แสวง
หาแต่ธรรม เมื่ออ่านแล้วก็เห็นว่า เป็นแต่เรื่องเล่านิยาย การที่จะแสวงหาธรรมใน
ชาตกเหมือนร่อนทรายหาทอง ซึ่งมีอยู่แต่เล็กน้อย ไม่คุ้มความลำบากสู้หนังสือฉบับอื่น
ซึ่งอาจจะพบธรรมได้ง่ายไม่ได้อันใด ก็ละเลยเสียไม่ได้อ่าน ยิ่งความคิดในชั้นหลัง ๆ ซึ่ง
แรงขึ้นไปกว่าท่านทั้งสองพวกซึ่งกล่าวแล้วนั้น มักจะถือว่า ชาตกเป็นนิทานซึ่งนึกแต่งขึ้น
ไม่มีความจริงเป็นหลักฐาน เช่นคัมภีร์จกานพุกโคเหมือนมนุษย์เป็นต้น ถึงจะเชื่อว่าเป็น
ความเปรียบ ก็ยังมีข้อติเตียนด้วยเรื่องกลับชาติต่อไปอีก อีกอย่างหนึ่ง คติโบราณซึ่งถือ
กันมาว่า ไม่ควรจะสอดแทรก ในบันคาหนังสือทั้งปวงที่อ้างว่าเป็นพระพุทธรวจนะ ถ้าผู้ใด
ไม่เชื่อถือ ก็จะต้องตกนรก เป็นการบังคับกะเกณฑ์ให้เชื่อ ก็ยิ่งเป็นเหตุร้ายร้ายให้เบื่อ
หน่าย จนเป็นข้อติเตียนว่า ท่านทั้งหลายผู้แต่งหนังสือนี้ กระทำให้เกิดไฟฟ้าขึ้นในพระ
พุทธศาสนาโดยมาก เพราะเหตุที่กล่าวยืนยันว่าพระพุทธรเจ้าได้เทศนาเช่นนี้ จนถึง
เมื่อกลับชาติ ก็อาจจะยิ้มเยาะหรือทลายเศลวงน่าได้

การซึ่งเป็นเช่นนี้ เพราะเหตุที่ผู้อ่านตั้งวงความพิจารณาด้วยแคบ คือพวกหนึ่ง
ปราดณาแต่จะฟังนิทาน พวกหนึ่งปราดณาแต่จะฟังธรรม พวกหนึ่งปราดณาแต่จะวินิจฉัย

ว่าหนังสือนี้พระพุทธเจ้าจะได้เทศนาอย่างนี้จริงที่เดียวหรือ

ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะรับอธิบายโต้เถียง ตามทางความคิดของท่าน ทั้งหลายสามพวกซึ่งได้กล่าวมาแล้วนี้ ซึ่งเป็นความประสงค์แลความมุ่งหมายต่าง ๆ กัน แต่จะขอชักนำให้พิจารณาในเรื่องหนังสือชาคนี้โดยความเห็นที่เป็นวงกว้าง ซึ่งบางทีจะทำให้ท่านทั้งหลายเห็นว่า หนังสือชาคนี้นี้เป็นเรื่องที่น่าอ่านอยู่ เพราะเหตุฉะนั้น พระโบริมาจารย์จึงได้อุทิศสำหรับยกทรงเข้าไว้เป็นอันมาก แต่รบกวนที่จะอ่าน ท่านจะต้องคิดถึงเหตุการณ์อันจะกล่าวต่อไปนี้ให้เข้าใจเสียก่อน

คือต้องคิดเห็นว่า ตั้งแต่พระพุทธเจ้าปรินิพพานมาจนถึงบัดนี้ก็เกือบจะถึง ๒๕๐๐ ปีแล้ว ความคิดแลโวหารทั้งทางที่จะทำให้เข้าใจกันง่าย ย่อมเปลี่ยนแปลงจากปัจจุบันนี้เป็นอันมาก ถ้าจะเทียบแต่ไกล ๆ เช่นไปหาหนังสือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งแต่งไว้แต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวอันล่วงมาแล้วเพียงระยะ ๒๐ ปีมาอ่านเทียบกับหนังสือในปัจจุบันนี้ ผู้อ่านคงจะตกใจหลายแห่งว่า ความคิดข้อนี้แปลกอย่างนั้น ๆ โวหารแห่งนี้ใช้แปลกเช่นนั้น ๆ ถ้าขยับขึ้นไปอีกระยะหกสิบปีหนึ่งเป็น ๑๒๐ ปี ตกอยู่ในระหว่างแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก หาหนังสืออันใดอันหนึ่งมีวางหมายเป็นต้นมาอ่าน คงจะพบแปลกไปจากหนังสือในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวอีก ถ้าขยับขึ้นไปอีกเพียงถึงรอบคือ ๓๐ ปี เป็น ๑๕๐ ปี ไปอ่านหนังสือคำจารึกที่วัดป่าโมกข์ ก็คงเห็นมีอะไร ๆ ที่แปลกอีก เมื่อคิดดูระยะเพียง ๑๕๐ ปีอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้เช่นนี้แล้ว จงคิดดูว่า ๑๕๐ ปีก็ครั้ง จะครบ ๒๕๐๐ ปีหย่อน ก็คงคิดเห็นได้ว่า ความคิดแลความประสงค์ของผู้ซึ่งเกิดแต่ชั้นนั้น ถึงว่ามีความคิดแลมุ่งหมายความสำเร็จอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นเรา จะมุ่งหมายทางความคิดแลโวหารย่อมจะต่างกับเราในเวลานี้เป็นอันมาก

อีกนัยหนึ่ง ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายที่จะอ่านหนังสือนี้คงจะทราบอยู่แล้ว โดยมาก หรือถ้ายังไม่ทราบชัด ก็อาจจะคิดเห็นได้โดยง่าย ว่าพระพุทธเจ้านั้นได้เกิดขึ้นในประเทศอื่น หาใช่ประเทศเราไม่ ถ้าจะเทียบประเทศอันตั้งอยู่ใกล้เคียงกันกับเรา เช่นรามัญ พม่าฉวนเพียงเท่านั้น ความประพฤติกาลภาษาก็ยังต่างกันกับเรา

ไม่ใช่หรือ แลพระพุทธเจ้าหาได้เป็นชาติเราไม่ ชื่อนี้ก็เห็นได้โดยง่าย ด้วยภาษาที่ใช้ ก็หาใช้ภาษาเราไม่ ชุมนควาว่าคนต่างประเทศต่างชาติต่างภาษากัน อากาณกริยา ความคิดแลโวหารย่อมเปลี่ยนแปลงกัน เช่นถ้าจะสั่งเกตถ้อยคำที่เขียนลงเป็นภาษาไทย แล้วเหมือนอย่างหนังสือออกใหม่เร็ว ๆ นี้ ซึ่งเรียกชื่อเรื่องว่า "ความพยายาม" ท่านจะเห็นหรือไม่ ว่าความคิดแลโวหารที่แต่งลงเป็นภาษาไทยแล้วนั้น ถ้าหากว่าคนไทย เราที่ไม่ได้เรียนรู้ภาษาต่างประเทศจะเรียบเรียงหนังสือขึ้นเรื่องหนึ่ง ความคิดแลโวหารจะเป็นเช่นนั้นได้หรือไม่ ท่านคงจะคิดเห็นได้โดยง่ายว่าความคิดนั้นเป็นความคิดต่างประเทศ โวหารก็เป็นโวหารต่างประเทศ ทั้งโวหารที่เรียงนั้น เป็นภาษาซึ่งกำลังใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ ในประเทศอันหนึ่งเรายังเห็นแปลกจากที่เราเคยคิดเราเคยแต่งเพียงใด ก็โวหารภาษาบาฬีซึ่งพื้นเดิมเป็นภาษามคธ แต่เป็นอย่างเก่าจนเป็นภาษาอันหนึ่ง ซึ่งจะเรียกว่าภาษามคธในปัจจุบันนี้ไม่ได้ตลอดทั้งที่กลายมาเป็นภาษามคธซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ อันนับว่าเป็นภาษาตาย ไม่มีชาติใดที่พูดกันด้วยภาษาบาฬีในทุกวันนี้แล้ว ความคิดแลโวหารจะไม่เปลี่ยนแปลงไปได้มากหรือ ข้อซึ่งภาษากลายเป็นภาษาตายไปนั้น เหตุด้วยมนุษย์ซึ่ง เป็นผู้พูดภาษานั้นแต่เดิม เปลี่ยนความคิดเปลี่ยนโวหาร เปลี่ยนถ้อยคำมา โดยลำดับเมื่อกาลล่วงนานมา ภาษาซึ่งได้พูดกันอยู่ในสมัยหนึ่งแต่แรกนั้น กลายเป็นคนละภาษากันกับที่พูดอยู่ในปัจจุบันนี้ในประเทศแห่งเดียวกันนั้นเอง อย่าตกใจว่าภาษาจะมีตายแต่ภาษาบาฬี ภาษาละตินภาษากรีกเป็นต้น ก็ตายมาแล้วเหมือนกัน ถึงแม้ว่าภาษาบาฬีเป็นภาษาตายแล้ว เป็นภาษาที่เขียนพุทธวจนะอย่างเดียวกันผู้เรียนผู้อ่านเขียนแลแต่งแต่เฉพาะผู้ที่ศึกษาในพระพุทธศาสนา เช่นนั้นก็ยังมีใครได้แต่ลำพัง ผู้ที่ศึกษาภาษาบาฬีอาจจะรู้ได้ว่า หนังสือฉบับนี้เป็นหนังสือเก่า หนังสือฉบับนี้เป็นหนังสือใหม่ หรือเรียงลำดับได้ว่าคัมภีร์นั้นแต่งก่อน แล้วถึงคัมภีร์นั้น ๆ ลงมาเป็นลำดับ จะยกมากล่าวในที่นี้ก็ไม่ต้องการ เพราะไม่เป็นการที่ต้องการจะรู้ทั่วไป เป็นวิสัยของผู้ที่ใคร่ได้เรียนภาษาบาฬีซึ่งจะสังเกตได้เองแล้ว

อีกข้อหนึ่ง เรื่องชาคนี่ ไม่ใช่เป็นเรื่องราวในครั้งพุทธกาล เป็นเรื่องมีมาเก่าแก่ก่อนพุทธกาลนาน ที่จะฟังกำหนดได้ด้วยหลักฐานหลายอย่าง ถึงในชาคนเอง

ก็รับว่าเป็นเรื่องเก่า ค่ายขึ้น อคติเต ทุกแห่ง เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมถึงที่
 ควรจะให้ความชัดขึ้นด้วยชกนิทานมากแล้ว ก็ชักมาสาธกให้ความกระจ่างขึ้น คำที่แสดง
 โดยวิธีนี้เรียกว่าชาดก ในบาลีที่ขึ้นต้นว่า ภูตปุพฺพ (เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว) จัดเข้าใน
 นวสังคตสูตรสาสนะ (คำสอนของพระพุทธเจ้ามีองค์เก่า) เมื่อพิเคราะห์ดูนิทานที่ยกมา
 กล่าวนั้นมีหลายชั้น ที่เป็นนิทานเก่าที่เดียวกันมี ที่เป็นชั้นหลัง ๆ ลงมาก็มี แลนิทานอย่าง
 เช่นชาดกนี้ ไม่ไ้มีแต่ในกัมภีร์ฝ่ายพระพุทธศาสนา ในหมู่ชนชาติอื่นภาษาอื่นนอกพระพุทธ-
 ศาสนา ก็มีปรากฏเหมือนกัน ชาติอื่น ๆ เช่นอาหรับเปอเซียเป็นต้น ก็ว่ามีนิทานเช่นนี้
 คล้ายคลึงกัน แต่จะยกไว้มากแล้ว เพราะไม่มีตัวเรื่องมาเทียบ จะยกแต่นิทานอิสอป
 ซึ่งข้าพเจ้าได้แปลลงเป็นภาษาไทยช้านานมาแล้ว ได้ตั้งชื่อว่า อิสอปปกรณ์า ของ
 นักปราชญ์หนึ่ง ชื่อว่าอิสอป เป็นผู้แต่งขึ้นในประเทศกรีก นักปราชญ์นี้ได้แต่งหนังสือ
 ฉบบนั้น แต่ในเมื่อเวลาราว ๆ กันกับพุทธกาล มีท่านองนิทานอย่างเดียวกัน คือเทวคา
 พุคกับคน วิจารณ์พุกกับคน วิจารณ์คตวิจารณ์พุกกันเองท่านองเดียวกันกับชาดก
 แลเรื่องราวที่อิสอปกล่าวนั้นก็คล้ายคลึงกัน ที่อาจจะเทียบกับเรื่องชาดกได้หลายเรื่อง
 เช่นเรื่องกันทลลชชาดก ในทุกนิบาตกับเรื่องสุนัขป่ากับนกกระสา ในอิสอปปกรณ์า
 (เรื่องที่ ๕) เป็นเรื่องเดียวกันแท้ ในกันทลลชชาดกมีเรื่องว่า ราชสีห์จับสัตว์กินเป็น
 อาหารกระดุกเข้าไปขวางตีกคอไ้ความเจ็บเป็นสาหัส เจียนจะถึงแก่ชีวิตอันวอนนชชื่อ
 กันทลลกะ (แปลว่ามีปมที่คอ) เป็นชนิกมีจึงอวยปากยาวให้ช่วยสงเคราะห์ นกนั้นรับแล้ว
 ไม่ไว้ใจ เอาไม้ค้ำปากไว้ สดกจงอวยปากเข้าไปเขียนปลายกระดุกที่ขวางคอให้ตกลงไป
 แล้วเคาะไม้ที่ค้ำปากออก ราชสีห์ก็ไ้ความสบาย วันหนึ่งนกเห็นราชสีห์กำลังกินมังสะ
 ปราดนาจะลองใจว่าจะคิดถึงบุญคุณหรือไม่ จึงอ่างอุประการของคนแล้วขอมังสะบาง
 ราชสีห์ตอบว่า เมื่อเจ้าเคาะกระดุกที่คิดคอข้า ไ้กินมังสะที่ติดอยู่ตามซอกฟันของข้า
 พอแล้ว ในนิทานอิสอปเล่าความมีต้นเค่าเป็นอย่างเดียวกัน ต่างกันแต่ในชาดกเป็น
 ราชสีห์ ในอิสอปปกรณ์าเป็นสุนัขป่าเท่านั้น ไ้วารนั้นย่อมผิดกันไปบ้างเป็นธรรมดา
 บางเรื่องมุ่งคำสอนอย่างเฉียว เพี้ยนแต่ทองเรื่อง เช่นสุวัณณหัสชาดกในเอกนิบาต
 แลเรื่องท่านไซ้เป็นทอง ในอิสอปปกรณ์า (เรื่องที่ ๑๑๐) ในชาดกเล่าว่า มีตระกูล

พราหมณ์หนึ่ง คือ บิคามารคากับลูกสาวสามคน พราหมณ์บิคาตายไปเป็นหงส์ทอง ก็ให้
 ชนแก่เขาคราวละอัน พราหมณ์ยังไม่พอใจจับหงส์ถอนขนหมดทั้งตัว ขนที่ถอนโดยพลการ
 ก็ไม่เป็นทอง ขนขึ้นใหม่ก็ขาวเป็นขนหงส์สามัญ กระจุกนั้นก็เสื่อมจากทองที่เคยได้ ใน
 นิยายอัสสปเล่าว่า กระจาชายคนหนึ่ง คราวโชคดี มีห่านตัวหนึ่งไขเป็นทองทุกวัน เขา
 ยังไม่พอใจว่าไขหายไป ทองการจะไคคราวเดียวให้มาก จึงฆ่าห่านเสีย แหะทองออกก็
 พบแต่เครื่องในเหมือนห่านสามัญ ประโยชน์ของนิทานนี้ก็ลงท้ายแสดงสุภาษิตว่าโลกมาก
 ลากหาย อย่างเดียวกัน ถ้าจะตรวจสอบกันอีก ก็เห็นจะยังมีถูกกันมาก จึงเห็นว่า
 นิทานเช่นนี้ คงจะเป็นนิทานเก่าที่เล่ากันมาแต่ก่อนสองพันห้าร้อยปีขึ้นไป ถ้ายกกันไปมา
 แลเป็นวิธีที่ยกมาประกอบทางสั่งสอนของคนโบราณครั้งพุทธกาล แลราว ๆ พุทธกาล

อนึ่งนิทานที่มาในชาดกนี้ มีท่วงที่ตองกันกับนิทานที่มีในคัมภีร์อื่น ๆ ฝ่ายข้าง
 ไสยศาสตร์ ซึ่งยังมีใครแปลลงเป็นไทยหลายเรื่อง จะยกมากล่าวก็ไม่มีเวลาพอ
 จะค้นหาที่เทียบ แต่เป็นอันใดความว่านิทานนั้นอย่างเดียวกัน แปลกแต่เพียงข้างฝ่าย
 ไสยศาสตร์มีกล่าวถึงการถือลัทธิต่าง ๆ ซึ่งไม่ตองกับพุทธศาสนา ฝ่ายนี้ได้คิดรอนออก
 เสีย คงไว้แต่เนื้อเรื่อง หรือแก้ไขให้ลงในทางคลองธรรมของพระพุทธศาสนา ค้วย
 ประสงค์จะเอานิทานนั้นประกอบเวลาแสดงธรรม ถึงนิทานใด ซึ่งเป็นเรื่องอันเล่ากัน
 อยู่แต่เฉพาะในประเทศซึ่งพระพุทเจ้าได้บังเกิดขึ้นนั้นก็ ย่อมปรากฏว่าเป็นนิทานเก่า
 ก่อนพุทธกาลขึ้นไปช้านาน เพราะทองเรื่องนิทานนั้น ความประพุดติแลความเป็นอยู่ของ
 มนุษย์ไม่เหมือนกันกับเวลาพุทธกาลเลย พระเจ้าแผ่นดินผู้มีอำนาจ แลบ้านเมืองซึ่งเป็น
 ใหญ่เป็นสำคัญ อันมีในทองนิทานทั้งหลายนั้นไม่พลั้งเผลอมาตรงกันกับเวลาปัจจุบันที่แต่ง
 ชาดก คือภายในพุทธกาลนั้นเลย เช่นที่กล่าวโดยมากถึงเมืองพาราณสี อันเป็นเมืองหลวง
 ของพระราชอาณาจักรกาสินั้น ในเวลาพุทธกาลก็รวมเข้าอยู่ในประเทศโกศล ซึ่งไม่มี
 พระเจ้าแผ่นดินปกครองต่างหาก ช้านานมาแล้ว ดังนี้เป็นต้น ธรรมคายุ์แตงนิทานหรือ
 หนังสืออันใด ถ้าแต่งขึ้นใหม่ ถึงจะเป็นเรื่องเก่าก็มักจะพลั้งเผลอถึงเวลาที่ตัวเกิดอยู่
 เช่นกับหนังสือรามเกียรติ์เป็นต้น เผลอ ๆ ไปก็เกณฑคนให้ถือป็น ซึ่งในเวลานั้นยังไม่มี
 เลย ดังนี้เป็นต้น ส่วนนิทานชาดกนี้ จึงเห็นปรากฏไควว่าเป็นนิทานเก่าซึ่งเล่าสืบต่อกัน

มาช้านาน ไม่ใช่เล่าขึ้นใหม่ในเวลาพุทธกาล หรือผู้แต่งจะแต่งประวัตรขึ้นใหม่ภายหลัง
 เป็นนิทานเก่าที่มีอยู่แล้ว เว้นไว้แต่เรื่องปรารภแลกลัษชาติ ซึ่งจะยกไว้กล่าวต่อภายหลัง
 ตามที่นักปราชญ์ได้ตรวจหนังสือในคัมภีร์ต่าง ๆ เขาได้เทียบเคียง ทั้งในคัมภีร์นิกาย
 ต่าง ๆ แลคัมภีร์อื่น ซึ่งปรากฏชัดว่าได้เรียบเรียงขึ้นก่อนคัมภีร์ชาคก ซึ่งแปลออกพิมพ์
 ในสมุคนี้ คือชั้นต้นก่อนเวลาตติยสังคายนานี้ มีแต่คาถา ได้แต่งขึ้นในมัชฌิมประเทศ คาถา
 นี้สังเกตได้ว่า ใคน้ำสืบ ๆ กันมาตามความทรงจำ เพราะแต่ก่อนพระสงฆ์ได้ทรงพระ-
 พุทธวจนะไว้ด้วยความจำ จึงจำจะต้องร่ายกรองถ้อยคำประจุความให้ยอสนสำหรับที่
 จะได้อ่านมันคง เชื่อได้ว่าคงจะได้สืบมาแต่ชั้นต้น ไม่มีข้อที่พลั้งพลาด แต่ลำพังคาถา
 เท่านั้นเรื่องยังไม่ชัด ต้องมีอธิบายสำหรับประกอบเป็นท้องเรื่องไว้ด้วย ใช้เป็นคำ
 ร้อยแก้ว เล่าบอกกันเอาด้วยปาก ท้องเรื่องตามคำร้อยแก้วนี้หลายเรื่องมีปรากฏในรูป
 สลักครั้งพระเจ้าอโศก หรือเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วได้ ๒๐๐ ปีเศษ ส่ออายุว่า
 ไม่ต่ำกว่านั้น ยังมีชาคกอีกอย่างหนึ่ง ในนิกายทั้งหลายที่เป็นหนังสือเก่ากว่าชาคกปกกรรม
 นี้ ซึ่งมีแต่เรื่องนิทาน ไม่มีเรื่องปรารภ แลที่ไม่มีคาถาในท้องเรื่องหรือไม่มีที่เกี่ยว
 มาก แลไม่ได้เทียบพระโพธิสัตว์เป็นคิริจันทรหรือคนสามัญ เทียบแต่ด้วยเป็นฤาษีหรือ
 บัณฑิต ส่วนชาคกซึ่งได้แปลฉบับนี้ มีไชยาพีเป็นอรธกถา กล่าวว่าได้เรียงรวบรวมขึ้น
 ในเกาะลังกา ในราวเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ ๑๐๐๐ ปีล่วงไปแล้ว แต่ไม่ปรากฏว่า
 ผู้ใดเป็นผู้เรียบเรียง ไม่ได้อักไขเพิ่มเติมท้องนิทาน เคิมแต่เรื่องปรารภข้างต้นแลประชุม
 ชาคกข้างปลาย แต่ได้เรียบเรียงเป็นภาษาสิงหฬ แต่คாதานั้นคงเป็นภาษาบาลี แล้วจึง
 กลับแปลลงเป็นภาษาบาลีทั้งหมด เพราะเหตุฉะนั้น คัมภีร์ชาคกนี้ เชื่อได้ว่าท้องเรื่องซึ่ง
 เป็นหลักนิทานเคิมมีมาแต่ครั้งพุทธกาล ผู้ซึ่งเก็บรวบรวมขึ้นภายหลังไม่ใช่คนเดียว ได้
 ยกเอานิทานนั้นมาลงเคิมเรื่อง แต่งแต่ปรารภแลกลัษชาติเคิมลงในภายหลัง เป็นคัมภีร์โต
 ขึ้น ๆ โดยลำดับ แต่ท้องนิทานควรเชื่อว่าเป็นนิทานเก่าแท้ ด้วยเหตุทั้งที่กล่าวมานี้

บัดนี้จะได้อรรถาธิบายในข้อซึ่งว่า เหตุไฉนพระพุทธเจ้าจึงได้นำนิทานซึ่งเป็นเรื่อง
 ไม่น่าเห็นจริงมาตรัสเทศนา ดังนี้ จะควรเชื่อหรือว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนา ขอ
 อธิบายว่า ให้รู้สึกถึงคำที่กล่าวมาแล้วแต่เบื้องต้น ว่าสันดานของมนุษย์ในเวลาทีล่วงมา

แล้วสองพันเกือบห้าร้อยปี แลเป็นคนประเทศอื่น ไม่ใช่ประเทศเดียวกันกับเรา ทั้งเทียบ
 ค่ายนักปราชญ์ผู้ชื่ออัสสปโคได้แต่งคำสั่งสอนสุภาษิต ค่ายยกนิทานเทียบ คล้ายคลึงกันกับ
 นิทานชาดก ควรจะเห็นได้หรือไม่ว่า การที่จะสั่งสอนให้สาวกทั้งหลายเข้าใจได้ง่ายนั้น
 บางครั้งจะต้องยกนิทานขึ้นเทียบให้เข้าใจชัดเจนได้โดยง่าย พระพุทธเจ้าตรัสเทศนา
 โดยยกนิทานขึ้นเทียบย่อมจะมีได้เป็นแท้ ถึงพระสงฆ์สาวกซึ่งเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะสืบ ๆ
 ต่อมานั้นเล่า ก็คงต้องคิดหาอุบายที่จะสั่งสอนคนหนุ่ม ๆ เด็ก ๆ ให้ถูกกับสันดานคนใน
 เวลานั้น ๆ เพื่อจะให้เข้าใจธรรมโดยชัดเจนโดยง่าย ความเข้าใจของคนย่อมยาก
 ง่ายต่าง ๆ กัน บางคนถ้ายกแต่ขอธรรมมาสอนให้เข้าใจ ไม่อาจจะเข้าใจได้ ถ้า
 เล่านิทานเปรียบให้เนื้อความไปลงปลายเข้ากันกับธรรมที่สอน อาจจะเข้าใจได้โดย
 ง่าย นับว่าเป็นการหลีกเลี่ยงจากทางซึ่งจะต้องใช้วาจาจากคุณความ เพราะเหตุที่จะทำ
 อย่างไม่เข้าใจ เช่นเรื่องอัสสปปกรณ์ ควรจะเอามาพิจารณาเป็นตัวอย่างได้
 ว่านักปราชญ์ผู้ชื่ออัสสปนั้น ตั้งใจหรือที่จะให้ผู้อ่านเชื่อว่าศิรัจฉานพูดภาษาคนได้ ซึ่ง
 ขวนให้เอานิทานอัสสปมาคิดนี้ เพราะเหตุว่าไม่มีข้อซึ่งพึงรังเกียจโดยฐานเป็นคำ
 ประมึประราของพวกที่ไม่ทรอบวงว่าเข้ามากล่าวให้กระทบกระเทือนใจ ว่าไม่เชื่อก็บาย
 ทำให้ผู้ซึ่งจะคิดเห็นย่อหน้ายระอาใจเสีย อัสสปนั้น ใครจะนึกว่าอะไร ก็จงนึกไป ไม่มี
 ข้อรังเกียจ แล้วให้นึกว่าเรื่องที่เขาคัดสำหรับจะให้เชื่อว่าเป็นความจริงหรือไม่ เรา
 จะตอบตัวเราเองได้ทันที ที่เป็นแต่เรื่องเขาคัดเปรียบเท่านั้น เราควรจะถามตัวเรา
 อีกทีหนึ่งว่า ที่เขาคัดไว้นี้เพื่อจะให้ผู้อ่านเล่นเหลว ๆ เหมือนเรื่องวงษ์ ๆ จักร ๆ หรือ
 เขามีความประสงค์อย่างไร เราจะตอบตัวเราได้ทันที ว่าเขาคัดขึ้นไว้เพื่อจะกล่าว
 สุภาษิต เพราะเขาตั้งใจความสุภาษิตลงไว้ข้างท้ายทุก ๆ เรื่อง เช่นนี้ฉันใด นิทานที่
 มาในพระพุทธศาสนา ก็มักจะเป็นนิทานเปรียบสำหรับให้ผู้อ่านเข้าใจธรรมง่าย ไม่เปื้อน
 หนำยในการที่จะเล่าเรียน ขอให้สังเกตดูในนิทานที่จะได้อ่านต่อไปข้างหน้า คงมีธรรม
 หรือสุภาษิตที่เป็นความมุ่งหมายอยู่แห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสสั่งสอนจริง ไม่
 มากก็น้อย ข้อซึ่งมิได้มีสุภาษิตลงไว้ข้างท้าย เช่นนิทานอัสสปนั้น ถึงนิทานอัสสปเดิมเขา
 ก็มิได้เขียนสุภาษิตลงไว้ข้างท้าย ปล่อยให้คนหาสุภาษิตในท้องเรื่องนั้นเอง เป็นอุบาย

ที่จะให้นักเรียนมีปัญญา หยิบข้อแก่นสารในหนังสือที่ตัวได้อ่านมานั้นได้ ความวิเศษของอิสอป
นี้ฉันใด ก็คงจะตรงกันกับหนังสือชาคก ซึ่งแต่งขึ้นไว้สำหรับให้นักเรียนหนุ่ม ๆ หรือ
เด็ก ๆ อ่าน ฝึกให้รู้จักคนธรรมที่คือนมีอยู่ในท้องนิทานนั้น เพราะเหตุฉะนั้น จึงได้เรียง
ข้อความที่ผู้แต่งเห็นว่า เป็นคติเข้าไว้ด้วยกันถึงความประพฤติกของผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องทั้ง
ข้างดีข้างเสีย

ข้อซึ่งมีที่หักท้วงได้อีกอย่างหนึ่ง ว่าเหตุใดจึงยกว่าเป็นคำซึ่งพระพุทธเจ้าเทศนา
ทั้งหมด แลเหตุใดจึงว่าพระพุทธเจ้าตรัสประชุมชาคกกลับชาติ ข้อที่อ้างว่าพระพุทธเจ้า
ตรัสนั้น เป็นด้วยเหตุสองประการ คือนิทานทั้งหลายนี้ เป็นนิทานที่นักปราชญ์ ถึงมีใตที่ถือ
พุทธศาสนา ก็ยอมรับว่าเป็นนิทานที่เก่าก่อนเกินพุทธกาล คงแก่ความสอบสวน ว่าไม่ใช่
นิทานที่ใครคิดแต่งขึ้นใหม่แท้จริง ทั้งพระพุทธเจ้าคงจะได้ออกขึ้นมาเทียบในเวลาใดเวลา
หนึ่ง ซึ่งเทศนาเหมาะแก่เรื่องนิทานที่ควรจะยกมาเทียบ ถึงว่าไม่หมดทุกเรื่อง จะเป็น
สาวกบางพระองค์ยกนิทานเก่า ๆ มาเทียบสอนภิกษุสามเณร ตามอย่างซึ่งพระพุทธเจ้า
ได้ออกมาเทียบเป็นตัวอย่างก็ดี ผู้ซึ่งใคร่เรียนกันต่อ ๆ สืบมาภายหลังอาจที่จะกล่าว
ปนกัน โดยไม่ได้ตั้งใจจะแปลกล่อม หรือไม่ได้ตั้งใจจะปก เป็นแต่เห็นว่าไม่มีโทษ ด้วย
ถือเอาแก่นสาร เป็นสำคัญ นิทานนั้นเป็นแต่เรื่องที่จะนำไปเข้าใจธรรมง่ายขึ้น ก็อาจจะ
เป็นได้ ข้อที่กล่าวถึงประชุมชาคกกลับชาติ นั้น เป็นข้อซึ่งปรากฏชัดแล้ว ว่าเกิดขึ้นใน
ชั้นหลังดังใคร่กล่าวมาแล้ว ถึงชาคกเก่า ๆ ก็ไม่ได้กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ ไม่ได้กลับชาติ
ในเมื่อส่งคำปรารภนี้ไปถวายกรมหมื่นวชิรญาณทศพระเนตร ท่านทรงเห็นด้วย จึงทรง
เปลี่ยนนิทานนั้นที่วิสาลชาคกซึ่งมาในโอมสวาทสิกขาบทคัมภีร์มหาวิภังค์พระวินัย ซึ่ง เป็น
คัมภีร์เก่ากว่าคัมภีร์ชาคก ส่งมาให้เทียบกับเรื่องนั้นที่วิสาลชาคกเรื่องที่ ๘ ในกรุงค-
วรรค ที่กรมสมมตแปลตามคัมภีร์ชาคก ซึ่งได้คัดคิกท้ายคำปรารภนี้มาด้วย ท่านทรงเห็น
ว่า ถึงมีคำว่า "เรา" ก็เห็นชัดว่าแทรกเข้าท้ายเรื่อง ไม่เกี่ยวกับท้องเรื่อง การที่เติม
กลับชาติลงนั้นคงจะเป็นเหตุด้วยเมื่อรวบรวมชาคกเป็นคัมภีร์หนึ่งต่างหาก ย่อมยกเรื่อง
มาจากคัมภีร์อื่น ๆ โดยมาก ประสมกันกับที่เป็นนิทานเก่าเล่ากันอยู่ในประเทศซึ่งพระ-
พุทธเจ้าได้บังเกิดขึ้นบ้าง นิทานซึ่งถ่ายเทมาจากประเทศอื่นเล่าสืบ ๆ กันมาบ้าง

ในนิทานสามพวงนี้ บางเรื่องมีกลิ่นชาติ จึงเป็นข้อสงสัยได้ตามกันขึ้นว่าเรื่องนี้ทำไมไม่กลิ่นชาติ เพราะเห็นรูปความสมที่จะกลิ่นชาติ เหมือนเรื่องที่มีกลิ่นชาติอยู่ ผู้ซึ่งเรียบเรียงคัมภีร์นั้นเห็นว่า เป็นข้อที่ไม่ควรจะถ่มเถียงกันว่านิทานบทพร่องหรือบริบูรณ์ เพราะไม่ใช่ประโยชน์ที่มุ่งหมายถึงตัวนิทานเหล่านั้น ก็ไซ้จะประสงค์ให้พึงจำเอาเป็นความจริง ประสงค์เพียงยกเรื่องมาเทียบให้เห็นธรรมหรือสุภาษิตได้โดยง่าย จึงเติมลงเสียให้บริบูรณ์ทุกนิทาน จะได้ไม่เป็นข้อถ่มเถียงกันในชั้นคั้น เปิดทางสำหรับสอนธรรมหรือสุภาษิตข้างท้ายที่เคี้ยว ทั้งนี้ก็เป็นอุบายของอาจารย์ที่จะสอนธรรม แลสอนสุภาษิตแก่คนหนุ่มหรือเด็กให้ง่ายสะดวก อุบายอาจารย์ซึ่งสั่งสอนหันหาทางที่สะดวกที่ง่ายนั้น ถึงทุกวันนี้ก็ยอมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่นออบเบกต์เลสสอน คือวิธีสอนให้รู้จักลักษณะแลธรรมชาติแห่งสิ่งของนั้น ๆ ซึ่งกรมศึกษาเรียกว่าบทสิ่งของ เป็นต้น เป็นวิธีสอนตามอัธยาศัยคนทุกวันนี้ สอนเทียบด้วยนิทานเป็นสอนตามอัธยาศัยคนแต่ก่อน

อีกประการหนึ่ง ตามที่ว่ามีมานี้ เป็นการที่คิดดูตามทางที่ว่าผู้แต่งประชุมชาดกเติมลง โดยตัวไม่ได้เชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้เทศนาถึงประชุมชาดกกลิ่นชาติเป็นแต่แต่งลงเพื่อถ่มเถียงไม่มีประโยชน์

ถ้าจะว่าอีกอย่างหนึ่ง ไปตามทางซึ่งผู้รวบรวมชาดกเชื่อว่าในชาติก่อน ๆ ของพระพุทธเจ้า พระองค์คงจะได้อุบัติขึ้นเป็นตัวละครในนิทานทั้งหลายนี้ ก็อาจจะเป็นไปได้ เพราะท่านทั้งหลายนั้นเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีลัทธิอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าบุพเพนิวาสญาณ คือความรู้ไห้ระลึกชาติที่เป็นอยู่ก่อน ๆ ได้

การที่เชื่อว่าระลึกชาติได้นี้ ไซ้จะมีอยู่แต่ในพระพุทธศาสนาที่หาไม่ เป็นข้อที่เชื่อกันอยู่ในโบราณกาล แม้ในหมู่คนนอกพระพุทธศาสนา จะนำมากล่าวไว้พอเป็นตัวอย่าง ในเรื่องราวของพวกกรีกมีนักปราชญ์ชาตินั้นผู้หนึ่งชื่อปัลลิกโกรัส เป็นเจ้าลัทธิในวิชาที่ว่าด้วยธรรมชาติของรูปธรรมนามธรรม ซึ่งเป็นเหตุเกิดศาสนาต่าง ๆ ขึ้น แลเป็นคนเข้าใจวิชาสำหรับคำนวณ เขาเกิดที่เมืองสามส ประเทศกรีก ครั้งยังแยกไปหลายอาณาจักร เมื่อก่อนคริสตศักราช ๕๕๒ ปี ก็ก่อนพุทธปรินิพพาน ๔๐ ปี ได้แก่

เวลากำลังเป็นพุทธกาลในตอนแรก ๆ พระพุทธเจ้าพึ่งได้ตรัสสัก ๕ ปีล่วงไปแล้ว เทียว
สอนความรู้ของตน ในเมืองทั้งหลายแถบประเทศกรีกตั้งมาเดิมซึ่งเรียกว่า มักนา
กรีเซีย แลสันนิษฐานตามภูมิศาสตร์โบราณว่าประเทศอิตาลีตอนใต้ เมื่อก่อนคริสตก
ราว ๕๒๙ ปี คือหลังพุทธปรินิพพาน ราว ๑๓ ปี ทำกาลกิริยาที่เมืองเม็ตตาปนตุม
จังหวัด มักนา กรีเซีย นั้นเอง เมื่อก่อนคริสตก ราว ๕๐๐ ปีถวน คือหลังพุทธปรินิ
พพาน ๘๒ ปี ปีถัดไกรีสผู้นั้น กล่าวอ้างว่าตนรลิกชาติได้ คราวหนึ่งก่อนคริสตก
ราว ๑๓๓๕ ลงมาหา ๑๑๘๔ ปี แต่ที่ลงสันนิษฐานรวมกันว่า ๑๑๘๓ ปี ก็ก่อนพุทธ
ปรินิพพานราว ๖๔๑ ปี พวกกรีกสมทบกันทำสงครามต่อพวกโตรยัน คือชาวเมืองทรอย
ในประเทศไทรออด ปลายเขตร์แผ่นดินเอเชียไมเนอร์ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ภาย
สาเหตุคือปารีส ราชนบุตรของพระเจ้าปารีส พระราชาของพวกโตรยันพาเอาพระนาง
เฮลเลน พระราชมเหสีของพระเจ้าเมเนเน ลาดุส พระราชาเมืองสปาร์ตา อีกนัยหนึ่ง
ชื่อเมือง ลัซซิคิมินไป พวกกรีกก็หวังจะตามเอาคืนมาให้จงได้ สงครามครั้งนั้น ฝ่ายกรีก
มีพระเจ้าอักกเมมันน พระราชาเมืองไมซีนี แลบริเวณอาร์โกลิส พระราชาภาคาของ
พระเจ้าเมเนเนลาดุส เป็นจอมพล ตอรบกันอยู่ถึง ๑๐ ปี พวกกรีกจึงมีไชยชนะ ได้
เมืองทรอย แลได้พระนางเฮลเลนคืนมา ในสงครามครั้งนั้น พระเจ้าเมเนเนลาดุส
ฆ่านายทหารพวกโตรยันชื่อยูฟอรุส ที่เป็นคนมีชื่อเสียงข้างกล้าหาญตาย แล้วเอาโล
ของเขาดวายไว้ณเทวสถานแห่งนางเทพอบสรชื่อฮีรา ที่พวกกรีกนับถือว่า เป็นภคินีเทวี
แห่งพระพฤทส์บดี แลเป็นแบบอย่างของสตรีที่มีความดี ทั้งที่เป็นภรรยาแลที่เป็นมารดา
อันตั้งอยู่ใกล้เมืองไมซีนี บ้างก็ว่าถวายไว้ณเทวสถานเทพบุตร อปอลโล โอรสพระ
พฤทส์บดี เป็นที่หมายแห่งแสงสว่างแลอำนาจอันจะทำให้เป็นแลให้ตายของพระอาทิตย์
บางทีก็มักเข้าใจว่าพระอาทิตย์เอง อันตั้งอยู่ที่เมืองบราวกิติ ปีถัดไกรีสนักปราชญ์กรีก
ผู้นั้น กล่าวอ้างว่า ในครั้งนั้นตนเกิดเป็นยูฟอรุสชาวโตรยันผู้ถูกพระเจ้าเมเนเนลาดุส
ฆ่าตายในสงคราม คนนั้น แลเมื่อมาเกิดเป็นปีถัดไกรีสแล้ว เมื่อภายหลังแต่นั้นราว
๖๐๐ ปีหรือเกือบเท่านั้นยังจำโลของคนที่พระเจ้าเมเนเนลาดุสถวายไว้ณเทวสถานนั้นได้
เขายังอ้างถึงชาติก่อนแลหลังแต่นั้นอีก ว่าครั้งนั้นเกิดเป็นคนชื่อนั้นแลชื่อนั้น ถ้าจะตรวจ

คนในเรื่องราวของพวกอื่น ก็คงยังจะพบอีก แต่เท่านี้ก็พอเป็นอุทาหรณ์ให้เห็นว่า คนโบราณแมนอกพระพุทธศาสนา ก็เชื่อถือความลึกลับชาติใดเหมือนกัน

เพราะเหตุที่พระพุทธกาลเป็นคราวเดียวกันกับเรื่องเหล่านี้ ผู้เรียบเรียง คัมภีร์จึงไถ่กล่าวไปตามความเชื่อ เมื่อพบเห็นพระพุทธภาษิตที่ชักเรื่องเก่า ๆ มาเทียบ ให้ธรรมที่ทรงแสงนั้นชัดขึ้น คือซากกชั้นที่ ๑ จึงนึกว่าใครเหมือนใครตั้งนี้ก่อน แล้วถึงใครไต่แกใคร ครั้นต่อ ๆ มา จนถึงใครเป็นใครเป็นที่สุด เพราะฉะนั้นจึงควรจะเห็นได้ว่า ความเข้าใจค่อย ๆ เลื่อนมาเป็นชั้น ๆ จนถึงลงปลายยืนยันเอาเป็นมั่นคง ควายนเหตุแห่งความเชื่ออุปเพณีสถาณนั้น ถึงจะมีผู้ निकเคลือบแคลงสงสัยขึ้นมา ก็ทักใจเสียว่าไม่ใช่ข้อสำคัญที่จะพึงพิจารณา ข้อสำคัญนั้นอยู่ที่ธรรมหรือสุภาษิตต่างหาก

ข้อซึ่งกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นคำแนะนำให้ท่านทั้งหลายอ่านหนังสือเรื่องชาดกนี้ ตามคำซึ่งข้าพเจ้าเรียกว่าแลดูด้วยต้ววงกว้าง แต่แท้จริงเรื่องชาดกนี้เป็นเรื่องนิทานโบราณ ซึ่งนักปราชญ์ทั้งหลายได้นำสืบ ๆ กันมาตั้งแต่ ๒๕๐๐ ปีขึ้นไปหา ๓๐๐๐ ปี ก็เป็นเรื่องที่ควรอยู่ซึ่งเราจะอ่าน ธรรมคาถาผู้ซึ่งมีความพอใจในความรู้วิชาหนังสือแลเรื่องทั่วไปในโลก ย่อมถือว่าหนังสือซึ่งเขียนไว้แต่โบราณเช่นนี้ เป็นหนังสือสำคัญที่จะส่องให้เห็นความประพฤติความเป็นอยู่แลประเพณีของประเทศซึ่งแต่งเรื่องนิทานนั้นเป็นอย่างไร เป็นอุปการะแก่การที่จะแต่งเรื่องตำนานทั้งปวงโดยทางเทียบเคียง ให้รู้คติของคนโบราณในประเทศนั้น ถึงแม้แต่เพียงเรื่องปรารภ ซึ่งเราทราบว่า พระอาจารย์ผู้รวบรวมคัมภีร์ชาดกได้เรียบเรียงขึ้น เพื่อจะให้เห็นเหตุผลประกอบของนิทานก็ดี แต่เรื่องราวเหล่านั้นย่อมมาจากความจริงซึ่งเป็นไปอยู่ในเวลาซึ่งพระพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์อยู่ เป็นเครื่องอุปการะใหญ่ ซึ่งจะให้รู้เรื่องราวของประเทศแลประมุขชนอันอยู่ในประเทศนั้น ทั้งความประพฤติของพระสาวกทั้งหลายตลอดถึงพระองค์พระพุทธเจ้า เหมือนหนึ่งเล่าเรื่องเป็นตอน ๆ ในสมัยหนึ่ง ๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าไต่ทรงประพฤติพระอิริยาบถ แลครัสสั่งสอนอย่างไร เช่นหนังสือซึ่งเขาคัดข้อที่ผู้มีชื่อเสียงใหญ่ในปัจจุบันหรืออดีต ซึ่งไม่ช้านาน ไต่กระทำหรือไต่กล่าววาจาอันเป็นข้อควรสังเกตหรือควรจำแลน่าพอใจอ่าน มารวบรวมขึ้นไว้เป็นฉบับหนึ่งต่างหาก ซึ่งผู้

ภาษาต่างประเทศคงจะได้พบเห็นอ่านโดยมาก ถ้าจะพยายามกล่าวเป็นคำไทยก็เห็นจะตรงกับคำที่เรียกว่าอภินิหารซึ่งมีผู้เคยแต่งอยู่บ้าง ความสังเกตนี้อาจจะทำให้เข้าใจในพุทธประวัติแจ่มแจ้งขึ้น แท้จริงหนังสือพุทธวัตินั้นก็ได้เก็บเรื่องจากพระคัมภีร์ต่าง ๆ มารวบรวมเรียบเรียงขึ้น เหมือนอย่างผู้ซึ่งจะแต่งพงษาวดาร ก็ต้องอ่านหนังสือราชการ แลหนังสือหลักฐานอันมีอยู่ในกาลสมัยที่ตัวจะแต่งนั้นทั่วถึงแล้ว จึงยกข้อที่ควรเรียบเรียงเป็นเรื่องในข้อซึ่งควรจะกล่าว แต่ผู้ซึ่งจะอ่านหนังสือโบราณเช่นนี้ จำจะต้องสังเกตกาลสมัยของหนังสือนั้นให้รู้ว่าหนังสือนี้ได้แต่งขึ้นในประเทศใด ประเทศนั้นมีภูมิฐานอย่างไร ความประพฤติกของมนุษย์ในประเทศนั้นเป็นอยู่ในกาลนั้นอย่างไร ความมุ่งหมายของผู้ซึ่งคิดเห็นว่าเป็นการดีที่ตนจะทำประโยชน์ให้แก่ประชุมชนเป็นอันมากอย่างไร แลแลได้ทำการไปด้วยอาการอย่างไร สำเร็จได้อย่างไร ผู้อ่านต้องตั้งใจเหมือนคนได้เกิดขึ้นในขณะนั้น อ่านด้วยน้ำใจที่รู้สึกประโยชน์ไซ้ประโยชน์ในเวลานั้น จึงจะเกิดความรื่นรมย์ในใจในขณะที่อ่านนั้น แลจะเข้าใจแจ่มแจ้งตลอด เมื่ออ่านตลอดข้อความแล้ว จะใช้วิจารณ์ปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใดสำหรับวินิจฉัยในภายหลังก็ตาม เมื่อเข้าใจชัดเจนแล้ว ก็จะถูกต้องตามความเป็นจริง ข้าพเจ้าขอแนะนำผู้ซึ่งตั้งใจจะอ่านหนังสือชาคกนี้ ให้อ่านด้วยวิธีซึ่งข้าพเจ้าเรียกในเบื้องต้นว่าตั้งวงพิจารณากว้าง ดังได้อธิบายมาแล้วนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นายสมพงษ์ ไชศรีสกุล เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑
ที่ตำบลวังยาง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี สำเร็จปริญญาการศึกษาบัณฑิต
(กศ.บ.) จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาพิษณุโลก (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัจจุบัน)
จังหวัดพิษณุโลก เมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๒ รับราชการครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๕๑๓ ตำแหน่งอาจารย์ตรี วิทยาลัยครูนครปฐม ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำ
ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย